

Protocol
Mechanisch boren

Protocol 2101

Versie 3.3, 16-04-2015

Inhoudsopgave

1	Doel en reikwijdte van het protocol	4
2	Principe en definities	6
2.1	Principe	6
2.2	Definities	6
2.3	Afkortingen	7
2.4	Status	7
3	Plaats van het protocol in kwaliteitssysteem	8
3.1	Relatie met andere normatieve documenten	8
3.2	Plaats binnen het kwaliteitssysteem	8
4	Toegelaten boortechnieken en arbeidsomstandigheden	9
5	Voorbereiding van het mechanisch boren	11
5.1	Werkvoorbereiding	11
5.2	Keuze toe te passen boortechniek	12
5.3	Verslaglegging voorbereidingsfase	13
6	Werkwijze mechanisch boren	14
6.1	Uitvoering mechanisch boren	14
6.2	Verslaglegging boorwerkzaamheden	17
6.3	Achterlaten boorlocatie na beëindigen werkzaamheden	17
7	Werkwijze afwerking boorgat	19
7.1	Omstorten en afdichten van het boorgat	19
7.1.1	<i>Herstellen scheidende bodemlagen</i>	19
7.1.2	<i>Boringen in harde gesteentes, kalk of mergel</i>	21
7.1.3	<i>Buiten gebruik stellen van bronnen of peil- en monitoringsbuizen</i>	22
7.2	Verslaglegging afwerking boorgat	22
8	Eisen uit andere normatieve documenten	23
Bijlage 1	Toepassingsgebieden (informatief)	24
Bijlage 2	Mechanische boormethodes (informatief)	26
Bijlage 3	Toelichting op eisen uit paragraaf 5.1 (informatief)	30
Bijlage 4	Eisen aan afdichting om het mengen van grondwater van verschillende kwaliteit te voorkomen	33

Eigendomsrecht

Dit protocol is opgesteld in opdracht van en uitgegeven door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). Het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Bodembeheer, ondergebracht bij SIKB, beheert dit protocol inhoudelijk. De actuele versie staat op de website van SIKB (www.sikb.nl) en is op elektronische wijze tegen ongewenste aanpassingen beschermd. Het is niet toegestaan om wijzigingen aan te brengen in de originele en door het CCvD Bodembeheer goedgekeurde en vastgestelde teksten met het doel hieraan rechten te (kunnen) ontleen.

Vrijwaring

SIKB is behoudens in geval van opzet of grove schuld niet aansprakelijk voor schade die bij de certificatie-instelling, het gecertificeerde bedrijf of derden ontstaat door het toepassen van dit protocol met de beoordelingsrichtlijn waarbij dit hoort en het gebruik van deze certificatieregeling.

© Copyright SIKB

Overname van tekstdelen is toegestaan met bronvermelding. Alle rechten berusten bij SIKB.

Bestelwijze

Dit protocol is, evenals de beoordelingsrichtlijn waarbij dit hoort, in digitale vorm kosteloos te verkrijgen bij SIKB. Een ingebonden versie kunt u bestellen tegen kosten, op te vragen bij SIKB.

Updateservice

Door het CCvD Bodembeheer vastgestelde mutaties in dit protocol zijn te verkrijgen bij SIKB. Via www.sikb.nl kunt u zich aanmelden voor automatische toezending van mutaties. U kunt daar ook verzoeken tot toezending per post van de gratis reguliere nieuwsbrief van SIKB, info@sikb.

Helpdesk/gebruiksaanwijzing

Voor vragen over inhoud en toepassing van dit protocol kunt u terecht bij uw certificatie-instelling of bij SIKB. Voor geschillen zie de klachten- en geschillenregeling in de beoordelingsrichtlijn waarbij dit protocol hoort.

1 Doel en reikwijdte van het protocol

Doel

Toelichting

Dit protocol is ontwikkeld met als doel het bevorderen van de milieutechnische kwaliteit van mechanische boringen. De opvolging van de gestelde eisen levert een verkleining van de kans op milieuschade ten gevolge van mechanische boringen en in het boorgat geïnstalleerde systemen. Meer uitgesplitst zijn de doelen van het protocol:

- Voorkomen van de introductie van verontreinigingen tijdens of na het boren;
- Voorkomen van het verspreiden van bestaande verontreinigingen;
- Voorkomen van menging van grondwater van verschillende kwaliteit;
- Voorkomen van schade aan andere belangen;
- Voldoen aan de gestelde wettelijke eisen;
- Verbetering van de kwaliteit van de uitvoering.

Reikwijdte

Dit protocol vormt samen met BRL SIKB 2100 een certificatieschema dat van toepassing is op het buiten gebruik stellen van bronnen op een diepte van maximaal 500 m -mv en op mechanische boringen met een einddiepte van maximaal 500 m -mv, uitgevoerd:

- ten behoeve van monsterneming voor partijkeuringen grond en baggerspecie;
- ten behoeve van milieuhygiënisch bodemonderzoek;
- ten behoeve van het realiseren van:
 - bodemwarmtewisselaars voor het onttrekken of toevoegen van energie aan de bodem;
 - bodemelektrodes;
 - installaties voor in-situ bodemsaneringen;
 - bronnen voor het onttrekken en infiltreren van grondwater voor:
 - energieopslag;
 - geothermie;
 - energiewinning;
 - waterwinning;
 - grondwatersaneringen en -beheersingen;
 - bemaling, waarvoor wordt geboord tot een diepte van meer dan 10 m -mv.
 - bemaling, waarbij een of meer scheidende lagen worden doorboord;
- als proefboringen of verkenningsboringen.

Toelichting

Dit protocol is niet van toepassing op boringen uitgevoerd met een handmatig bediende ramguts. Mechanisch boren kan worden gecombineerd met het nemen van bodemmonsters in het kader van een milieuhygiënisch bodemonderzoek. Mechanisch boren is ook toepasbaar bij monsterneming voor partijkeuringen grond en baggerspecie. Zie voor de op die situaties van toepassing zijnde regels BRL SIKB 2100, paragraaf 1.5.2.

Mechanische boringen met een einddiepte dieper dan 500 m -mv en bronnen op diepten groter dan 500 m -mv vallen onder de Mijnbouwwet en daarom ook buiten de reikwijdte van dit protocol.

Bijlage 1 bevat toelichtende informatie over de reikwijdte van dit protocol.

Dit protocol is **niet** van toepassing op onder meer:

- toestellen voor monsterneming van sediment en grondwater (zie daarvoor NPR 5741);
- boringen met een diameter groter dan 1,5 meter;
- horizontale boringen;
- boringen voor bemalingen, met een boordiepte van 10 m -mv of minder, waarbij geen scheidende laag wordt doorboord;
- boringen ten behoeve van:
 - geotechnisch onderzoek;

- geo-elektrisch onderzoek;
- funderingen.

Toelichting

Het opstellen van een certificatieschema vindt plaats op basis van draagvlak in de betreffende sector. In overleg met de regelgevende overheid is ervoor gekozen om gefaseerd naar de uiteindelijke reikwijdte van het certificatieschema toe te werken. Voor deze versie zijn daarvoor enkele inhoudelijk duidelijk afgebakende deelsectoren geselecteerd. Dit heeft geleid tot de in dit document weergegeven reikwijdte. Uitbreiding met mechanische boringen voor funderingen en voor geotechnisch en geo-elektrisch onderzoek vraagt het verwerven van draagvlak in andere deelsectoren. Dit proces wordt in samenwerking met de regelgevende overheid vormgegeven.

2 Principe en definities

2.1 Principe

Dit protocol legt de eisen aan de voorbereiding, de uitvoering en de afwerking van mechanisch uitgevoerde boringen vast. De eisen zijn zoveel mogelijk als volgt opgebouwd:

Eis: beschrijving van de eis op een algemeen generiek niveau.

Toetsingskader: beschrijving van de wijze of wijzen van uitvoering waarmee het boorbedrijf aan de eis voldoet. Dit is in de praktijk het toetsingskader bij audits. Waar mogelijk zijn meerdere wijzen van uitvoering vermeld.

2.2 Definities

Voor termen en definities met betrekking tot mechanische boringen verwijst dit protocol vooral naar NEN 5119 (dit wordt op termijn CEN/ISO-22475-1), NEN 5766 en NPR 5741 en NEN-EN-ISO 22475-1. Daar waar deze normen geen eenduidige definitie geven gelden onderstaande aanvullende eigen definities.

De belangrijkste definities in het kader van dit protocol zijn:

Afdichten	Het aanvullen of omstorten van het boorgat met afdichtingsmateriaal.
Afdichtingsmateriaal	Slecht doorlatend materiaal dat voldoet aan de hieraan in paragraaf 7.1.1 gestelde eisen.
Boorgatmeting	Meting die wordt uitgevoerd direct na het afronden van een mechanische boring, om de bodemopbouw vast te stellen, met als doel: <ul style="list-style-type: none">• het detecteren van scheidende lagen;• als een of meer filters worden gesteld, het optimaliseren van de filterstelling;• het vaststellen van de grens tussen zoet en zout grondwater.
Mechanisch boren	Met een mechanisch aangedreven machine, toestel of pomp de grond in brengen van boorgereedschap, waarbij de grond wordt verwijderd of verdrongen en waardoor in de grond een doorgaande, meestal cilindervormige ruimte ontstaat.
Scheidende laag	Een voor de uitvoering van de mechanische boring al in de bodem aanwezige slecht waterdoorlatende of afdichtende bodemlaag, meestal bestaande uit klei, leem of veen en soms uit niet poreuze verkitte gesteentes. In dit protocol wordt geen onderscheid gemaakt tussen de slecht doorlatende lagen (sdl uit Regis, REgionaal Geohydrologisch Informatiesysteem) en lokale scheidende lagen. In de zin van dit protocol worden beiden gezien als scheidende lagen, waarvoor geldt dat het van belang is dat zij worden hersteld na het doorboren.
Watervoerende laag	Een goed doorlatende bodemlaag bestaande uit meestal zand of grind en soms uit verkarste kalk, mergel of andere poreuze ver-

kitte gesteentes. Over het algemeen zal grondwater in deze bodemlaag zich in horizontale richting verplaatsen.
'Watervoerende laag' in dit protocol is gelijk aan 'watervoerende pakketten' uit Regis.

2.3 Afkortingen

BRL	Beoordelingsrichtlijn
CCvD	Centraal College van Deskundigen Bodembeheer
CEN	Comité Européen de Normalisation (Europees Comité voor Normalisatie)
HDPE	Hoge Dichtheid PolyEtheen
ISSO	Kennisinstituut voor de installatiesector
m-mv	meter onder het maaiveld
m/s	meter per seconde
NEN	Nederlands Normalisatie-instituut of Nederlandse Norm, uitgegeven door het Nederlands Normalisatie-instituut
NEN-EN	Europese Norm, in Nederland uitgegeven door het Nederlands Normalisatie-instituut
NEN-EN-ISO	Nederlandse Norm-European Norm-International Standard, in Nederland uitgegeven door het Nederlands Normalisatie-instituut
NPR	Nederlandse Praktijkrichtlijn, uitgegeven door het Nederlands Normalisatie-instituut
PMV	Provinciale Milieuverordening
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
VCA	VGM (Veiligheid Gezondheid en Milieu) Checklist Aannemers
Wbb	Wet bodembescherming

2.4 Status

Het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Bodembeheer heeft op 16 april 2015 ingestemd met deze versie van dit protocol, dat vervolgens door het bestuur van SIKB is vastgesteld. Deze versie van dit protocol treedt in werking op 1 juli 2015. Versie 3.1 van dit protocol wordt op 15 september 2015 ingetrokken. Los van deze ontwikkelingen wordt versie 2.1 van dit protocol op 15 september 2015 ingetrokken.

3 Plaats van het protocol in kwaliteitssysteem

3.1 Relatie met andere normatieve documenten

Dit protocol maakt deel uit van het certificatieschema 'Mechanisch boren'. Op de uitvoering van mechanische boringen zijn naast de in dit protocol beschreven uitvoeringseisen ook de algemene eisen aan de kwaliteitsborging door het boorbedrijf uit BRL SIKB 2100, 'Mechanisch boren', van toepassing.

Het boorbedrijf beschikt over een functionerend en gedocumenteerd kwaliteitssysteem dat is opgezet volgens en aantoonbaar voldoet aan de eisen vermeld in BRL SIKB 2100. Het boorbedrijf toont dit aan door een geldig certificaat afgegeven op basis van BRL SIKB 2100 te overleggen. Dit certificaat is afgegeven door een certificatie-instelling die voldoet aan de volgende voorwaarden:

- de certificatie-instelling is een overeenkomst met SIKB aangegaan voor gebruik van het CCvD Bodembeheer voor het certificatieschema onder BRL SIKB 2100;
- de certificatie-instelling is in bezit van een geldige accreditatie voor NEN-EN-ISO/IEC 17065 voor een voor mechanisch boren relevante scope. Het certificatieschema onder BRL SIKB 2000 wordt in dit verband gezien als een relevante scope.

Het boorbedrijf voert mechanische boringen voor in-situ saneringen uit onder leiding van een voor protocol 7002, 'Uitvoering van landbodemsaneringen met in-situ methoden', gecertificeerd bedrijf. Het certificaat voor protocol 7002 is op basis van BRL SIKB 7000 afgegeven door een daarvoor door de Raad voor Accreditatie geaccrediteerde certificatie-instelling.

De samenhang met eisen uit het certificatieschema onder BRL SIKB 2000, 'Veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek', is beschreven in paragraaf 1.5.1 van BRL SIKB 2100. De samenhang met NEN-normen is beschreven in hoofdstuk 8 van dit protocol.

3.2 Plaats binnen het kwaliteitssysteem

De wijze van toetsing van de onder het regime van dit protocol uitgevoerde werkzaamheden is vastgelegd in BRL SIKB 2100, 'Mechanisch boren'.

Het boorbedrijf vult de plaats van dit protocol in het kwaliteitssysteem nader in.

4 Toegelaten boortechnieken en arbeidsomstandigheden

Toelichting

De op het moment van verschijnen van dit protocol gangbare boortechnieken zijn beschreven in NPR 5741 en in bijlage 2 bij dit protocol.

Dit hoofdstuk geeft aan welke boortechnieken zijn toegelaten en, voor zover van toepassing, onder welke voorwaarden. Deze eisen zijn gebaseerd op deze gedachtelijn: 1) het boorbedrijf moet doorboorde scheidende lagen afdichten. 2) Daarvoor moet het bedrijf met een zekere nauwkeurigheid weten op welke diepte deze lagen zich bevinden. 3) Dat kan alleen als de toegepaste boortechniek detectie en beschrijving van die scheidende lagen met de vereiste nauwkeurigheid mogelijk maakt. 4) Daarvoor moet de toegepaste boortechniek ten minste leiden tot een stabiel en vormvast boorgat.

Tabel 1 Geschiktheid boortechnieken voor het maken van een boorbeschrijving
(volgens tabel 1 in NPR 5741:2009)

Boortechniek	Geschiktheid voor maken van boorbeschrijving met een nauwkeurigheid van	
	< 10 cm	< 50 cm
Holle avegaar	ongeschikt ¹	n.v.t. ¹
Avegaar	voldoende geschikt ²	n.v.t.
Drukkend verdringend	goed geschikt ³	goed geschikt ³
Hamerend verdringend	goed geschikt ³	n.v.t.
Sonisch trillend verdringend	goed geschikt ³	n.v.t.
Verbuisde avegaar of puls	voldoende geschikt	n.v.t.
Spuiten	ongeschikt	ongeschikt
Spoelen	ongeschikt	voldoende geschikt
Counterflush	ongeschikt	voldoende geschikt
Zuigen	ongeschikt	voldoende geschikt

¹ mogelijk als verbuisde continu bemonsteringstechniek is gebruikt of wanneer er vóór de holle avegaarbuis uit monsters worden gestoken;

² mits het ondiepe boringen van < 5 m -mv en niet onder de grondwaterspiegel betreft;

³ mogelijk als verbuisde bemonsteringstechniek is gebruikt of exacte bodemopbouw bekend is.

Eis 1: Pas alleen boortechnieken toe waarmee de afdichting van scheidende lagen met voldoende zekerheid wordt geborgd.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het een mechanische boortechniek toepast die volgens NPR 5741 geschikt is om tijdens het boren een boorbeschrijving op < 10 of < 50 centimeter nauwkeurig te maken. Dit betekent onder meer dat spuitboringen niet zijn toegestaan. In aanvulling hierop zijn holle avegaarboringen toegestaan bij 'Milieukundig bodemonderzoek' en 'Plaatsen monitoringsfilter milieuonderzoek', maar alleen in een situatie waarin is onderbouwd dat geen aanleiding bestaat om ervan uit te gaan dat het toepassen van die boortechniek kan leiden tot verspreiding van verontreiniging.

De in de voetnoten bij tabel 1 in NPR 5741:2009 gestelde eisen vervallen als het boorbedrijf het boorgat volledig aanvult met afdichtingsmateriaal (conform het gestelde bij het laatste bolletje in elk van de eerste twee eisen en het gestelde bij het één na laatste bolletje in de vierde eis in paragraaf 7.1 van dit protocol).

In aanvulling op het gestelde in voetnoot g bij tabel 1 in NPR 5741:2009 toont het boorbedrijf, bij toepassing van de boortechnieken spoelboren, counterflush boren of zuigboren, aan dat hij in staat is om monsters te nemen met ten minste de in paragraaf 6.1 beschreven eisen aan nauwkeurigheid. Het boorbedrijf voert daartoe ten minste eenmaal per jaar, in een boring waarvan een boorbeschrijving is gemaakt of waarin laagdetectie heeft plaatsgevonden, een boorgatmeting uit, waarbij elke boormeester in opleiding de

boorgatmeting ten minste eenmaal in zijn inwerkperiode uitvoert en elke ervaren boormeester ten minste eenmaal per drie jaar, of laat deze uitvoeren. De verplichting om periodiek boorgatmetingen uit te laten voeren is niet van toepassing op boorbedrijven:

- die alleen boringen uitvoeren waarvoor geen boorbeschrijving hoeft te worden gemaakt;
- of die alle boorgaten zodanig afdichten dat laagdetectie achteraf mogelijk is.

De resultaten van deze boorgatmeting moeten met de boorbeschrijving of laagdetectie overeenkomen.

In aanvulling op NPR 5741 is het uitvoeren van mechanische boringen in het kader van milieuhygiënisch bodemonderzoek dieper dan 30 meter met zuig- of spoelboring niet toegestaan.

Eis 2 (wettelijke eis, Arbeidsomstandighedenwet): toegepast materiaal, materieel en middelen en de boorumgeving voldoen aan de op de uitgevoerde werkzaamheden van toepassing zijnde regelgeving op het gebied van Arbeidsomstandigheden.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als:

- de medewerkers die de werkzaamheden uitvoeren:
 - de voor die werkzaamheden benodigde persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) correct gebruiken;
 - de concentratie aan gassen en dampen in de (bodem)lucht meten wanneer in de voorinformatie is aangegeven of op een andere manier blijkt dat dit nodig is.

Toelichting

Dit zou een logische plaats zijn om eisen te stellen aan toegepast materiaal, materieel en middelen. De in paragraaf 2.5 van BRL SIKB 2100 eisen in relatie tot de Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers (VCA) borgen echter al dat het boorbedrijf uitsluitend materiaal, materieel en middelen toepast conform die eisen.

5 Voorbereiding van het mechanisch boren

5.1 Werkvoorbereiding

Toelichting

Het waarborgen van de kwaliteit van de mechanische boring begint met een goede voorbereiding. Hiermee wordt bereikt dat aan alle wettelijke eisen wordt voldaan en dat er een volledig beeld wordt verkregen van de locatie waar men gaat boren. Het laatste heeft vooral betrekking op aanwezige verontreinigingen, kabels en leidingen en bestaande gebouwen en infrastructuur. Een toelichting op de eisen uit deze paragraaf is opgenomen in bijlage 3.

Eis 3 (wettelijke eis, Waterwet, de Wet Milieubeheer, de Wet Bodembescherming, het Besluit bodemkwaliteit, het Besluit lozen buiten inrichtingen, de daaraan gekoppelde provinciale verordeningen, de Keur van de waterbeheerder en de Algemene Plaatselijke Verordening): Voldoe aan alle wettelijke eisen met betrekking tot de zorg- en vergunningplicht ten aanzien van het gebruik van de bodem en grondwater en de vrijkomende grond en het grondwater.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als:

- het pas start met de werkzaamheden als de daarvoor benodigde vergunningen zijn verleend of daarvoor benodigde meldingen zijn ingediend in het kader van de Waterwet, de Wet Milieubeheer, de Wet Bodembescherming, het Besluit bodemkwaliteit, het Besluit lozen buiten inrichtingen, de daaraan gekoppelde provinciale verordeningen, de Keur van de waterbeheerder en de Algemene Plaatselijke Verordening;
- in het geval een of meer vergunningen vereist zijn, het pas start nadat het kennis heeft genomen van de inhoud en voorwaarden van de verleende vergunning(en);
- of het aantoont dat met de autoriteiten is overeengekomen dat de uit te voeren werkzaamheden niet vergunning- of meldingsplichtig zijn.

Eis 4: Zorg voor inzicht in de te verwachten bodemopbouw, de grondwaterstand en de mogelijk aanwezige verontreinigende stoffen.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als:

- de door de opdrachtgever aangeleverde gegevens inzicht geven in de te verwachten bodemopbouw, grondwaterstand en de mogelijk aanwezige verontreinigende stoffen en het boorbedrijf deze gegevens heeft geverifieerd;
- of het inzicht heeft in de te verwachten bodemopbouw, de grondwaterstand en de mogelijk aanwezige verontreinigende stoffen op basis van bij gemeente, provincie en DINO loket verzamelde gegevens.

Eis 5 (wettelijke eis, Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten): Voorkom schade aan kabels en leidingen in openbaar gebied.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het vooronderzoek uitvoert naar mogelijke kabels en leidingen ter plaatse van de boorlocatie volgens de eisen uit de Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten (WION).

Eis 6: Zorg voor een haalbare planning.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als een planning voorhanden is:

- waarin alle mechanische boringen zijn opgenomen waarvoor het boorbedrijf opdracht

heeft;

- die uitvoering van de uit te voeren mechanische boringen volgens de eisen uit dit certificatieschema binnen de in de planning daarvoor gereserveerde tijd mogelijk maakt.

5.2 Keuze toe te passen boortechniek

Toelichting

De projectleider bepaalt tijdens de voorbereiding de toe te passen boortechniek. De keuze van de toe te passen boortechniek is afhankelijk van onder andere grondwaterstand, aanwezige verontreinigingen, de grondsoort, diepte, diameter, wijze van afwerking, doel van de boring, etcetera.

Het boorbedrijf moet bij milieuhygiënisch bodemonderzoek en bij boringen in of door een bodemverontreiniging verspreiding van verontreiniging voorkomen. Een mechanische boring mag een aanwezig verontreinigingsprofiel niet verstoren. Verspreiding van verontreiniging kan optreden wanneer veel (werk)water gebruikt wordt tijdens de boring of als door de boortechniek sterke vermenging plaatsvindt van verschillende bodemlagen.

Bij boringen ten behoeve van de uitvoering van een in-situ sanering is, indien dit bijdraagt tot verbetering van het saneringsresultaat, vermenging van de bodem wel toegestaan. Deze vermenging is alleen toegestaan als tijdens het boren en daarna geen verspreiding of introductie van verontreinigingen ontstaat in de bodem.

Eis 7: Pas een boortechniek toe die geschikt is voor het doel van de boring.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het een boortechniek toepast die in tabel 1 van NPR 5741 is beoordeeld als 'Geschikt' of 'Voldoende' voor de toepassingsmogelijkheden en het toepassingsgebied van de boring.

De boortechniek 'Holle avegaarboring' is 'Geschikt' voor de toepassingsgebieden 'Milieukundig bodemonderzoek' en 'Plaatsen monitoringsfilter milieuonderzoek' in een situatie waarin geen aanleiding bestaat om ervan uit te gaan dat het toepassen van die boortechniek kan leiden tot verspreiding van verontreiniging. Voorwaarde: voorafgaand aan het toepassen van de boortechniek 'Holle avegaarboring' in het toepassingsgebied 'Milieukundig bodemonderzoek' of 'Plaatsen monitoringsfilter milieuonderzoek' onderzoekt het boorbedrijf of het toepassen van deze boortechniek kan leiden tot verspreiding van verontreiniging. Het boorbedrijf legt de onderzoeksmethode en de resultaten van het onderzoek vast. De conclusie van het onderzoek moet zijn dat de resultaten geen aanleiding geven om ervan uit te gaan dat het toepassen van de boortechniek 'Holle avegaarboring' in de betreffende situatie kan leiden tot verspreiding van verontreiniging.

Eis 8 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Bij boren in een verontreinigd gebied: voorkom verspreiding van aanwezige verontreinigingen tijdens het boren.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het bij boringen in verontreinigde bodem, niet zijnde boringen ten behoeve van een in-situ sanering:

- een boortechniek toepast zonder wateroverdruk;
- of het boorgat onder de grondwaterspiegel verbuist en geen tot zeer weinig werkwater gebruikt;
- of de boring uitvoert met een boormethode zonder wateroverdruk en met een tijdelijke verbuizing tot in de eerste scheidende laag onder de verontreiniging, of tot tenminste twee meter onder de verontreiniging, waarbij het boorbedrijf, alvorens vanaf dat punt verder te boren, de inhoud van het boorgat, zonder dat overdruk optreedt ten opzichte van het grondwater, ververst, zodat zich schone boorvloei-stof in het boorgat bevindt.

5.3 Verslaglegging voorbereidingsfase

Eis 9: Beschrijf en motiveer de in de voorbereidingsfase gemaakte keuzes.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het de onderstaande punten vastlegt in een werkopdracht, ontwerp of Plan van Aanpak:

- keuze van de toe te passen boortechniek;
- het daarbij te gebruiken materiaal en materieel;
- inventarisatie van risico's ten aanzien van beschadiging van kabels en leidingen en van verspreiding van verontreiniging;
- beschrijving van de wijze van voorbereiding en van de maatregelen die zijn getroffen om andere belangen niet te schaden en om beschadiging van kabels en leidingen en verspreiding van verontreiniging te voorkomen;
- wijze van detectie van scheidende lagen;
- bij toepassing van alternatieve methoden motivatie daarvan.

6 Werkwijze mechanisch boren

6.1 Uitvoering mechanisch boren

Eis 10: Bestudeer de voorinformatie, waaronder in elk geval de werkopdracht, het ontwerp of het Plan van Aanpak, en voer de mechanische boring uit op basis van deze voorinformatie.

Bij het aantreffen van een bodemopbouw die anders is dan op grond van de voorinformatie verwacht werd mag de projectleider de toe te passen boortechniek of de boorgatdiepte aanpassen, onder de voorwaarde dat hij daarvoor toestemming heeft verkregen van de opdrachtgever en zo nodig het bevoegde gezag.

Toelichting

Bij de uitvoering van een mechanische boring direct naast een gebouw, viaduct, dijklichaam, spoortalud, moet men rekening houden met mogelijke invloed op (de fundering van) deze werken. Dit geldt zowel voor het plaatsen van een eventuele mantelbuis als tijdens het boorproces.

Eis 11: Voorkom schade aan andere constructies en werken.

Toetsingskader: Het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het boren:

- op zodanige afstand van een object als een gebouw, viaduct, dijklichaam of spoortalud en dergelijke uitvoert dat de grondontspanning na het afronden van de boorwerkzaamheden geen negatieve invloed kan hebben op de fundering of stabiliteit van het betreffende object. De bedoelde afstand bedraagt minimaal 10 maal de boordiameter en minimaal 3 meter;
- op kleinere afstand dan onder het bolletje hierboven bedoeld uitvoert met toestemming van de eigenaar of beheerder van het terrein waarop men de mechanische boring uitvoert.

Eis 12: Zorg voor basisgegevens van de boring.

Toetsingskader: Het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het in het veld de volgende zaken vaststelt:

- XY-coördinaten van de boorlocatie en bereikte boordiepte;
- afwijkingen van de in werkopdracht, ontwerp of Plan van Aanpak beschreven situatie;
- naam van elke bij de mechanische boring betrokken boormeester en in welke hoedanigheid deze is opgetreden in de zin van de in paragraaf 3.2.2 van BRL SIKB 2100 beschreven categorieën.

Eis 13 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom de introductie van verontreinigende stoffen vanuit toegepast materiaal, materieel en middelen in de bodem.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het bij onverhoopt optredende lekkage van verontreinigende stoffen vanuit materiaal, materieel en middelen maatregelen treft die de introductie van die verontreinigende stoffen in de bodem voorkomen en als het bij onverhoopte introductie van verontreinigende stoffen in de bodem direct de maatregelen neemt die nodig zijn om de gevolgen daarvan ongedaan te maken.

Toelichting: Gebruikte boorspoelingadditieven mogen geen componenten bevatten die een verontreiniging in de bodem kunnen veroorzaken. Daarmee zijn bijvoorbeeld additieven met bacteriedodende middelen niet toegestaan.

Eis 14 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom de introductie van verontreinigende stoffen tijdens het boren.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het:

1. verontreinigende materialen op de boorlocatie zodanig opslaat, dat deze materialen de bodem niet kunnen verontreinigen;
2. werkwater gebruikt van drinkwaterkwaliteit, vanuit een aansluiting op de waterleiding of, na goedkeuring en volgens voorschrift van het betreffende waterleidingbedrijf, via een standpijp op het openbare waterleidingnet, of
3. werkwater gebruikt vanuit een bestaande of tijdelijke put waarin geen van de stoffen uit het pakket grondwater uit NEN 5740 voorkomen in concentraties hoger dan de streefwaarde voor grondwater uit de Circulaire bodemsanering, of
4. werkwater gebruikt vanuit een tijdelijke put, waarbij voor de betreffende locatie uit onderzoek is gebleken dat zich in zowel grond als grondwater geen verontreinigingen bevinden, of;
5. bij een boring met een einddiepte van minder dan 10 m-mv werkwater gebruikt uit oppervlaktewater, waarbij het boorbedrijf aansluitend:
 - a. uit alle doorboorde goed en zeer goed doorlatende bodemlagen, direct na aanleggen van de put water onttrekt totdat het Elektrisch Geleidingsvermogen (EGV) constant is, met een minimum van driemaal zoveel water als de hoeveelheid voor het boren van de put gebruikte werkwater, vastgesteld door het meten van de waterhoeveelheden, of
 - b. uit alle doorboorde goed en zeer goed doorlatende bodemlagen direct na aanleggen van de put water onttrekt totdat het Elektrisch Geleidingsvermogen (EGV) constant is, met een minimum van tenminste vijfmaal zoveel water als de hoeveelheid bij het boren van de bron gebruikte werkwater, vastgesteld aan de hand van inhoud van tankauto's of pompcapaciteiten, of
 - c. uit alle doorboorde goed en zeer goed doorlatende bodemlagen gedurende tenminste 48 uren water onttrekt.
6. bij een boring in een waterwingebied of in een grondwaterbeschermingsgebied alleen werkwater gebruikt dat voldoet aan de daaraan door het betreffende drinkwaterbedrijf of in de Provinciale MilieuVerordening gestelde eisen.

Ten behoeve van het vaststellen van het EGV voert het boorbedrijf metingen uit aan het opgepompte grondwater. Ten behoeve van het vaststellen van concentraties van stoffen uit het pakket grondwater uit NEN 5740 neemt het boorbedrijf monsters uit de bestaande of tijdelijke bron. Voor zover dit gebeurt voor de bepaling van het toe te passen werkwater of de toe te passen hoeveelheid daarvan zoals hierboven bedoeld hoeft de in protocol 2002 voorgeschreven wachttijd van een week niet in acht te worden genomen.

Toelichting

Om verspreiding van verontreiniging of menging van verschillende grondwaterkwaliteiten te voorkomen is het nodig om de natuurlijk aanwezige scheidende lagen na het boren weer af te dichten. Eisen hieraan zijn geformuleerd in hoofdstuk 7. Voorafgaand aan afdichting van scheidende lagen stelt men tijdens, of voorafgaand aan, de boring vast waar deze lagen zitten. Scheidende lagen zijn te detecteren door: (1) de toepassing van een van de boortechnieken waarbij detectie mogelijk is, of (2) door uitvoering van aanvullend onderzoek.

Bij boringen ten behoeve van een in-situ sanering is het afdichten van scheidende lagen niet altijd noodzakelijk. De in-situ saneerder maakt, aan de hand van eerdere onderzoeken, aantoonbaar dat het niet afdichten van een scheidende laag bijdraagt aan het saneringsresultaat en dat in de bodem geen verspreiding van, of nieuwe verontreiniging ontstaat. Hoofdstuk 7 beschrijft eisen aan afdichting.

Eis 15: Detecteer en beschrijf scheidende lagen.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het:

- de aanwezige grondlagen detecteert en de beschrijving van de gedetecteerde grondlagen uitvoert conform NEN 5104. Deze beschrijving geeft, in afwijking van NEN 5119, een beschrijving van de bodem per meter diepteprofiel, of per laag als meerdere van elkaar te onderscheiden lagen per meter voorkomen;
- of, in een situatie waarin het geen monsters neemt, boorgatmetingen uitvoert of laagdetectie toepast;
- of, in een situatie waarin het een boortechniek toepast waarmee het de scheidende lagen onvoldoende nauwkeurig kan detecteren, boorgatmetingen uitvoert of laagdetectie achteraf toepast;
- of, in een situatie waarin het een boortechniek toepast waarmee het de scheidende lagen onvoldoende nauwkeurig kan detecteren en het geen boorgatmetingen uitvoert, het gehele boorgat opvult met afdichtingsmateriaal.

De hierboven genoemde boorgatmetingen bestaan uit het inbrengen van een meetinstrument in het boorgat, dat gegevens genereert over de gehele boordiepte waaruit de diepteligging van de scheidende lagen is af te leiden. Laagdetectie achteraf vindt plaats door in een buisje, waarvan de inwendige doorsnede ten minste 26 mm bedraagt, met een sonde naar beneden te gaan. De sonde meet de gammastraling van zowel de klei die in de bodem aanwezig is als de gammastraling van het toegepaste afdichtingsmateriaal. Daarnaast meet de sonde een toeslagstof die in het afdichtingsmateriaal aanwezig is.

Toelichting: een kleilaag die in de bodem aanwezig is en die niet is afdichtend laat gammastraling zien, terwijl de toeslagstof niet gemeten wordt. Niet afdichtende kleilagen worden op deze manier eenduidig gedetecteerd. Bij laagdetectie wordt zowel de diepte van aangebrachte afdichtingslagen als de diepte van de tevoren al aanwezige scheidende lagen gemeten, zodat beide diepten kunnen worden vergeleken. Daarmee kan laagdetectie de boorgatmeting als bewijsmiddel voor een afdichting op de correcte diepte vervangen.

Het boorbedrijf mag de bemonstering of laagdetectie met minder nauwkeurigheid uitvoeren en beschrijven dan hierboven bij het eerste bolletje beschreven, mits het voldoet aan alle hieronder vermelde voorwaarden:

1. het boorbedrijf stelt voorafgaand aan de uitvoering vast met welke nauwkeurigheid laagdetectie plaatsvindt en legt dit gegeven vast. Hierbij is de verticale onnauwkeurigheid niet groter dan een meter;
2. het boorbedrijf stelt vast bij welke boorsnelheid, in relatie tot de boordiameter, het de volgens 1 hierboven aangegeven nauwkeurigheid realiseert en legt deze gegevens vast;
3. het boorbedrijf voert de boringen, waarin ter periodieke verificatie boorgatmetingen plaatsvinden zoals hierboven beschreven, uit met minimaal de onder 2 hierboven aangegeven boorsnelheid;
4. het boorbedrijf voert reguliere boringen uit met maximaal de onder 2 hierboven bedoelde boorsnelheid.

Eis 16: Zorg, in geval van het nemen van monsters, dat belanghebbende partijen alle gegevens eenduidig kunnen herleiden.

Toetsingskader: Het boorbedrijf voldoet aan deze eis als de boormeester elk monster voorziet van een unieke identificatiecode, via welke belanghebbende partijen alle gegevens eenduidig kunnen herleiden.

Eis 17: Zorg, in geval van uitvoering van activiteiten beschreven in protocol 2001, dat de daarvoor toegepaste apparatuur, materiaal en materieel voldoet aan de daarop van toepassing zijnde eisen uit protocol 2001.

Eis 18: Voldoe, in het geval de mechanische boring wordt uitgevoerd om de realisatie van een verticale bodemwarmtewisselaar mogelijk te maken, aan de "Kwaliteitseisen boren" uit ISSO Publicatie 73.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het bij de uitvoering voldoet aan de eisen uit Specificatieblad 4.3-2 uit ISSO Publicatie 73.

6.2 Verslaglegging boorwerkzaamheden

Eis 19: Registreer veldwerkgegevens en maak duidelijk welke keuzes zijn gemaakt in de boorfase.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het de onderstaande punten vastlegt in een veldwerkverslag onder gebruikmaking van standaard checklisten, formulieren of een (veld)computerprogramma:

- XY-coördinaten van de boorlocatie en bereikte boordiepte;
- gebruikte boortechniek en gebruikte additieven in boorspoeling;
- bodemopbouw, in een boorbeschrijving die voldoet aan de hieraan gestelde eisen in de eis 'Detecteer en beschrijf scheidende lagen' in paragraaf 6.1 van dit protocol;
- resultaten eventueel uitgevoerde boorgatmetingen;
- toegepaste aanvullingsmaterialen en de diepte waarop deze zijn toegepast (in aanvullstaten en inbouwstaten);
- gebruikte hoeveelheid werkwater;
- in het veld geconstateerde afwijkingen en de maatregelen die getroffen zijn om de gevolgen hiervan op te vangen;
- naam van elke bij de mechanische boring betrokken boormeester en in welke hoedanigheid deze is opgetreden bij de betreffende boorwerkzaamheden, daarbij verwijzend naar de in paragraaf 3.2.2 van BRL SIKB 2100 beschreven categorieën.

Toelichting

De boormeester kan de registratie in het veld of op een andere locatie, bijvoorbeeld op kantoor, uitwerken.

6.3 Achterlaten boorlocatie na beëindigen werkzaamheden

Toelichting

Deze paragraaf stelt specifieke eisen ter invulling van de in paragraaf 2.3.5 van BRL SIKB 2100 gestelde eis om de milieuhygiënische toestand van de boorlocatie na afloop van de uitvoering van de mechanische boring(en) niet slechter te laten zijn dan bij het begin van de uitvoering.

Eis 20 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Het boorbedrijf verwerkt bij de uitvoering van mechanische boring(en) vrijkomende grond, grondwater, werkwater, waswater en afvalmaterialen die de boorlocatie kunnen verontreinigen, op een zodanige wijze dat deze materialen de boorlocatie niet verontreinigen.

Toetsingskader: Het boorbedrijf voldoet aan deze eis als:

- het alle vrijkomende grond, grondwater, werkwater, waswater en afvalmaterialen, die

de boorlocatie kunnen verontreinigen, opslaat, behandelt en afvoert volgens de daarvoor geldende regelgeving;

- of in de opdracht voor de mechanische boring voorafgaand aan de uitvoering van de boring is vastgelegd dat de opdrachtgever zorgdraagt voor de afvoer van grond, water en afvalmaterialen naar erkende verwerkers.

7 Werkwijze afwerking boorgat

7.1 Omstorten en afdichten van het boorgat

7.1.1 Herstellen scheidende bodemlagen

Toelichting

De belangrijkste reden voor het goed afdichten van het boorgat is het voorkomen van het verontreinigd raken van nog niet of minder verontreinigde bodem- en grondwaterlagen via het boorgat. De bodem bestaat uit een afwisseling van watervoerende lagen en scheidende lagen, respectievelijk vaak zandige en klei-, veen- of leemlagen. Het is belangrijk in gebieden met verontreinigingen elke scheidende laag af te dichten. Voor veel boortechnieken is het aantonen van relatief dunne (< 10 cm) lagen lastig: in die gevallen moet men gaan voor volledige zekerheid en het gehele boorgat aanvullen.

Eis 21 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom dat verontreiniging of verontreinigd grondwater vanaf maaiveld naar dieper gelegen lagen (en omgekeerd, kwelstroming) kan stromen.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het direct na het voltooiën van de boring, of, als de boring is uitgevoerd voor een bemaling, direct na afloop van de bemaling, of, als de boring door verontreinigde bodemlagen is uitgevoerd voor het aanleggen van een installatie voor een in-situ bodemsanering, direct na afloop van de in-situ bodemsanering:

- van het traject tussen 0,0 en 1,0 m -mv ten minste 0,5 meter afdicht met afdichtingsmateriaal. Dit onderdeel is niet van toepassing als het traject tussen 0,0 en 1,0 m-mv binnen het werk waarvan de boring een onderdeel is weer wordt afgegraven;
- scheidende lagen volledig afdicht en bij afwezigheid van scheidende lagen van de bovenste vijf meter minimaal twee meter aanvult met afdichtingsmateriaal;
- of het boorgat volledig aanvult met afdichtingsmateriaal. Deze methode moet altijd worden toegepast op plaatsen waar zich op minder dan 10 m -mv een overgang tussen zoet, brak en zout grondwater bevindt.

Uitzondering: deze eis vervalt als het bevoegde gezag voor de betreffende boring schriftelijk heeft aangegeven dat afdichten van de scheidende lagen niet nodig is.

Uitzondering: bij boringen voor de uitvoering van een in-situ sanering kan men bewust kiezen voor het niet afdichten van scheidende lagen. De voor protocol 7002 gecertificeerde in-situ saneerder toont in dat geval aan dat het niet afdichten van scheidende lagen een positief effect heeft op het saneringsresultaat en dat geen verspreiding of introductie van verontreinigingen in de bodem ontstaat tijdens en na de boorwerkzaamheden.

Uitzondering: als binnen een afstand van 5 meter vanaf een bronneringsfilter een ontgraving plaatsvindt, waarbij de doorbroken scheidende lagen niet hersteld worden, hoeven over de diepte waarover deze ontgraving plaatsvindt, de scheidende lagen in de verwijderde bronbemalingsfilters ook niet hersteld te worden.

Eis 22 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom verspreiding van verontreinigingen.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het direct na het voltooiën van de boring door verontreinigde bodemlagen, of, als de boring is uitgevoerd voor een bemaling, direct na afloop van de bemaling of, als de boring door verontreinigde bodemlagen is uitgevoerd voor het aanleggen van een installatie voor een in-situ bo-

demsanering, direct na afloop van de in-situ bodemsanering:

- alle scheidende lagen groter dan 10 centimeter afdicht met afdichtingsmateriaal;
- of, als een boortechniek is gebruikt waarmee scheidende lagen kleiner dan 10 centimeter niet aan te tonen zijn, het gehele boorgat afdicht met afdichtingsmateriaal.

Eis 23 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom de introductie van verontreiniging bij het afdichten.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het alleen materiaal in het boorgat brengt dat geen verontreinigende stoffen bevat in concentraties hoger dan de achtergrondwaarde, zoals vermeld in tabel 1 van bijlage B Regeling bodemkwaliteit.

Toelichting

De kwaliteit van het grondwater in watervoerende lagen kan sterk verschillen. Hierbij moet gedacht worden aan de natuurlijke variabiliteit (in bijvoorbeeld het zoutgehalte), maar ook aan verontreinigingen die alleen in de bovenste zandige lagen aanwezig zijn, omdat een scheidende laag verdere verspreiding naar grotere diepte voorkomt.

Het is van belang om scheidende lagen niet te doorbreken, of na doorbreken in elk geval te herstellen, zodat uitwisseling tussen typen grondwater met verschillende kwaliteit in watervoerende lagen op verschillende dieptes wordt voorkomen. Deze uitwisseling van grondwater kan gezien worden als een verstoring van het natuurlijk evenwicht, zij kan leiden tot verspreiding van verontreinigingen en zij kan tevens de functie van bepaalde watervoerende lagen beïnvloeden (denk aan verontreiniging in dieper gelegen bodemlagen waaruit drinkwater wordt onttrokken).

Eis 24: Voorkom menging van grondwater van verschillende kwaliteit.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het direct na het voltooiën van de boring, of, als de boring is uitgevoerd voor een bemaling, direct na afloop van de bemaling of, als de boring door verontreinigde bodemlagen is uitgevoerd voor het aanleggen van een installatie voor een in-situ bodemsanering, direct na afloop van de in-situ bodemsanering:

- alle scheidende lagen op een zodanige manier afdicht dat laagdetectie achteraf mogelijk is;
- in elk kalenderjaar in ten minste twee, door de certificatie-instelling aangewezen, uitgevoerde boringen een meting ten behoeve van laagdetectie uitvoert of laat uitvoeren conform de in paragraaf 6.1 daaraan gestelde eisen;
- alle scheidende lagen met een dikte tussen 0,5 en 4,0 meter afdicht met afdichtingsmateriaal in een laag die tot minimaal 0,5 meter boven de bovenzijde en 0,5 meter onder de onderzijde van de scheidende laag reikt;
- alle aaneensluitende scheidende lagen met een dikte van meer dan 4,0 meter in de scheidende laag afdicht met afdichtingsmateriaal in een laag met een totale dikte van minimaal 4,0 meter, en bovendien minimaal elke 10 meter met afdichtingsmateriaal in een laag met een dikte van minimaal 2,0 meter.
- of, bij gebruik van een boortechniek waarmee scheidende lagen van 50 centimeter niet kunnen worden gedetecteerd:
 - het gehele boorgat aanvult met afdichtingsmateriaal;
- of, de scheidende lagen afdicht op een andere manier waarmee het bevoegde gezag schriftelijk heeft ingestemd. *Toelichting: binnen één watervoerend pakket of een gecombineerd watervoerend pakket kunnen zich scheidende lagen bevinden. Dit onderdeel van het toetsingskader maakt het mogelijk om filterdelen binnen één bron te plaatsen in meerdere door scheidende lagen van elkaar gescheiden zandpakketten en daarbij, als het bevoegde gezag hiervoor toestemming heeft verleend, de scheidende lagen tussen deze zandpakketten niet af te dichten.*

Bij de uitvoering van mechanische boringen voor milieuhygiënisch bodemonderzoek is deze eis aanvullend op de eisen aan afdichting uit NPR 5741.

Toelichting

De eerste drie categorieën uit de eis hierboven zijn verbeeld in een figuur in bijlage 4.

Eis 25: Voorkom dat afdichtingsmateriaal onvolledig afdicht.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het:

- afdichtingsmateriaal toepast, volgens de voorschriften van de leverancier en de voorgeschreven mengverhoudingen, waarvan de doorlatendheid (na eventueel zwellen) lager is dan 10^{-9} m/s;
- bij boringen voor een gesloten bodemwarmtewisselaar daarnaast het toegepaste afdichtingsmateriaal ook na herhaaldelijk bevroren de afdichtende werking behoudt;
- in afwijking van NEN 5119 geen natuurlijk uitkomende kleimaterialen hergebruikt als afdichtingsmateriaal;
- in gevallen waarbij het niet het gehele boorgat aanvult met afdichtingsmateriaal, met een peillood of met voorzieningen op de toegepaste pompinstallatie, vaststelt op welk niveau de aangebrachte afdichtende lagen zich bevinden;
- bij het aanvullen met grout, het uiteinde van de vulleiding steeds beneden het aanvulniveau houdt.

Eis 26: Voldoe, in het geval de mechanische boring wordt uitgevoerd om de realisatie van een verticale bodemwarmtewisselaar mogelijk te maken, aan de "Kwaliteitseisen bodem en afwerking boorgat" uit ISSO Publicatie 73.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het bij de uitvoering voldoet aan de eisen uit Specificatieblad 2.3-2 uit ISSO Publicatie 73.

7.1.2 Boringen in harde gesteentes, kalk of mergel

Toelichting

Op slechts enkele plaatsen in Nederland bevinden zich verharde gesteentes of verharde formaties dicht aan het oppervlak. In de meeste gevallen bevinden deze formaties zich dieper in de ondergrond (> 500 m), waarboven ongeconsolideerde formaties (zand, klei, leem of veen) aanwezig zijn.

Eis 27 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom verspreiding van verontreinigingen of verontreinigd grondwater van maaiveld (en omgekeerd, kwelstroming) bij boringen in verharde gesteentes en in verharde formaties.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het bij de boring in verhard gesteente of in verharde formaties ter hoogte van dit gesteente of deze formaties:

- geen mantelbuis toepast en het boorgat afdicht volgens de eisen in paragraaf 7.1.1;
- een mantelbuis toepast, deze na afloop van de boorwerkzaamheden verwijdert en vervolgens het boorgat afdicht volgens de eisen in paragraaf 7.1.1;
- een mantelbuis toepast, deze na afloop van de boorwerkzaamheden in het boorgat achterlaat en cementeert.

7.1.3 Buiten gebruik stellen van bronnen of peil- en monitoringsbuizen

Toelichting

Als een bron of peil- of monitoringsbuis buiten gebruik is gesteld blijft een potentiële preferente stroombaan achter, die geheel moet worden afgedicht, zodat nooit grondwater tussen verschillende watervoerende pakketten kan uitwisselen.

De buis in het boorgat wordt niet verwijderd, maar er wordt afdichtingsmateriaal in de buis gebracht. De reden hiervoor is dat het verwijderen van de buis tot gevolg kan hebben dat het boorgat instort, waardoor het goed afdichten van scheidende lagen onmogelijk wordt. Het deel van de buis dat zich bovengronds bevindt mag wel worden verwijderd.

Filterbuizen van tijdelijke bemalingen worden na afloop van de bemaling wel verwijderd. In die situatie wordt daarom niet de buis, maar het achterblijvende boorgat opgevuld.

Eis 28 (wettelijke eis, Wet bodembescherming): Voorkom dat verontreiniging, verontreinigd grondwater, of grondwater met een andere kwaliteit, zich via een bestaande bron-, peil-, of monitoringsbuis kan verplaatsen.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het:

- buiten gebruik gestelde buizen met een buisdiameter <100 mm, en boorgaten met een einddiepte van minder dan 10 m –mv, ongeacht de diameter, waaruit de bemalingsfilters zijn verwijderd, over de gehele lengte afdicht met afdichtingsmateriaal dat voldoet aan de in eis 25 vastgelegde eis aan doorlatendheid;
- bij het afdichten van buiten gebruik gestelde buizen met een diameter >100 mm, afdichtingsmateriaal in de buis aanbrengt, minimaal ter hoogte van de in de bodem voorkomende scheidende lagen en in een laag met een dikte van minimaal 2 meter en in ieder geval even dik als de naastgelegen scheidende lagen;
- of in de buizen zwelklei middels pomptechniek aanbrengt.

7.2 Verslaglegging afwerking boorgat

Eis 29: Maak duidelijk welke keuzes zijn gemaakt in de afdichtingsfase.

Toetsingskader: het boorbedrijf voldoet aan deze eis als het na de afwerking van het boorgat de onderstaande punten vastlegt in een veldwerkverslag:

- methode van afdichten: het boorbedrijf houdt per project een volledige registratie bij van alle verbruikte verbruiksmaterialen, onder vermelding van de verbruikte hoeveelheden, voor het afwerken van het boorgat of van de boorgaten;
- filterstelling en omstortingsschema;
- alle andere maatregelen die zijn genomen om verspreiding van niet-natuurlijke stoffen te voorkomen.

8 Eisen uit andere normatieve documenten

Voor zover toe te passen op de in dit protocol beschreven werkzaamheden zijn de eisen uit de hieronder vermelde normatieve documenten op de uitgevoerde werkzaamheden van toepassing. De enige uitzonderingen zijn die eisen waarbij in dit protocol expliciet is vermeld dat de eis afwijkt van die uit het daarbij genoemde normatieve document:

NEN-normen

NEN-EN-ISO/IEC 17065	Algemene eisen voor instellingen die productcertificatiesystemen uitvoeren;
NEN 5104	Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters;
NEN 5119	Geotechniek - Boren en monsterneming in grond;
NPR 5741	Bodem - Richtlijn voor de keuze en toepassing van boorsystemen en monsternemingstoestellen voor grond, sediment en grondwater bij bodemverontreinigingsonderzoek;
NEN 5766	Bodem - Plaatsing van peilbuizen ten behoeve van milieukundig bodemonderzoek. Uit deze norm zijn alleen de definities van toepassing.
NEN-EN-ISO 22475-1	Geotechnisch onderzoek en beproeving - Methodes voor monsterneming en grondwatermeting - Deel 1: Technische grondslagen voor de uitvoering.

Normatief document waarnaar dit protocol verwijst - ISSO Publicaties

ISSO 73	Ontwerp en uitvoering van verticale bodemwarmtewisselaars.
---------	--

Bijlage 1 Toepassingsgebieden (informatief)

De keuze van de boormethode en de afwerking van het boorgat is sterk afhankelijk van de toepassing. Dit protocol definieert de volgende toepassingsgebieden, met de daarbij horende afwerking:

1. Mechanisch boren voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek;
2. Mechanisch boren niet voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek:
 - a. Verkenningsboring of proefboring;
 - b. Mechanisch boren voor een onttrekkings- of infiltratiebron;
 - c. Mechanisch boren voor het plaatsen van een bodemwarmtewisselaar of bodemelectrodes.

1. Mechanisch boren voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek

Mechanisch boren voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek kan plaatsvinden in het kader van een onderzoek naar verontreiniging van grond-, grondwater of waterbodembodem, maar ook in het kader van de sanering van een bodemverontreiniging. Bij dit type boorwerk is, zeker bij boorwerk in het kader van een bodemsanering, de kans groter dan bij de andere typen boorwerk dat een verontreinigde of van verontreiniging verdachte bodem doorboord wordt. Een milieuhygiënisch bodemonderzoek heeft als doel de milieuhygiënische kwaliteit van grondlagen of grondwater op verschillende dieptes te bepalen. Als het onderzoek zich alleen richt op de vaste bodemdelen wordt het boorgat na het boren niet meer gebruikt. Het boorgat wordt dan na de monsterneming weer afgedicht met afdichtingsmateriaal.

In veel gevallen wordt bij milieuhygiënisch bodemonderzoek in diepere bodemlagen grond- en grondwateronderzoek gecombineerd. Het boorgat wordt in dit geval afgewerkt met één of twee peilbuizen met een filterbuis ter hoogte van de te onderzoeken grondwaterlaag. De filterbuis is 0,5 tot 2,0 meter lang. De annulaire ruimte tussen peilbuis en boorgatwand wordt omstort met filtergrind en afdichtingsmateriaal. Deze peilbuizen zijn alleen geschikt voor het nemen van relatief kleine grondwatervolumes bij lage debieten. Het plaatsen van onttrekkings- en infiltratiebuizen voor bodemsaneringen valt ook binnen de reikwijdte van het certificatieschema 'Mechanisch boren', waarbij dit protocol hoort. Denk hierbij aan bodemluchtextractie, persluchtextractie en injectie ten behoeve van chemische oxidatie, etcetera.

2. Mechanisch boren niet voor veldwerk bij milieuhygiënisch bodemonderzoek

2a Verkenningsboring of proefboring

Een verkenningsboring wordt uitgevoerd voor geologisch of geohydrologisch onderzoek. In dit onderzoek worden de diepte en doorlatendheid van de verschillende bodemlagen onderzocht. Een verkenningsboring wordt ook uitgevoerd om na te gaan waar scheidende lagen zich bevinden. In bepaalde gevallen wordt met filters in de proefboring ook de kwaliteit van het grondwater gemeten. Het betreft dan vaak metingen van natuurlijke parameters als zoutgehalte, zuurstofgehalte, ijzerhoudendheid en gasgehalte van het grondwater, die van invloed kunnen zijn op diepte en afwerking van onttrekkings- of infiltratiebronnen. De afwerking van deze boringen is sterk vergelijkbaar met boringen voor veldwerk bij milieuhygiënisch grond(water)onderzoek.

2b Mechanisch boren voor een onttrekkings- of infiltratiebron

Onttrekkings- of infiltratiebronnen zijn specifiek gericht op het onttrekken uit of het infiltreren van water in de bodem. In het boorgat wordt een filterbuis geplaatst ter hoogte van de watervoerende laag, waaruit onttrokken of waarin geïnfilteerd gaat worden. Boven de filterbuis is een stijgbuis en eventueel een pompkamer (stijgbuis met grotere di-

ameter voor plaatsen onderwaterpomp) voorzien. De annulaire ruimte tussen de filter- en stijgbuis en boorgatwand wordt in het algemeen omstort met filtergrind en afdichtingsmateriaal.

2c Mechanisch boren voor het plaatsen van bodemwarmtewisselaar of bodemelektrodes

Voor het plaatsen van een bodemwarmtewisselaar of van bodemelektrodes wordt een boorgat geboord, waarna één of meerdere bodemwarmtewisselaarlussen of bodemelektrodes worden ingebracht. Het boorgat wordt daarna over de gehele lengte weer aangevuld en afgedicht.

Specifiek voor een bodemwarmtewisselaar geldt dat het een gesloten systeem is, waarbij meestal een water- of water-glycolmengsel door HDPE-lussen wordt gepompt. Een boorgat met een bodemwarmtewisselaarlus kan worden omstort met verschillende materialen. De keuze van deze materialen is bij het boren voor bodemwarmtewisselaars extra belangrijk en moet worden gemaakt op basis van de volgende criteria:

- het goed kunnen afdichten van de scheidende lagen;
- een zo goed mogelijke warmtegeleiding over een zo groot mogelijk deel van de buislengte.

Daarbij kan men rekening houden met overwegingen als:

- Slechtdoorlatend materiaal als bijvoorbeeld klei is vaak slechter warmtegeleidend dan zand;
- Aanvulzand is goedkoper dan zwelklei of bentoniet-cement groutmengsel.

Bijlage 2 Mechanische boormethodes (informatief)

Deze bijlage geeft nadere informatie over de verschillende mechanische boormethodes. Voor definities van en informatie over enkele boormethodes verwijst deze bijlage ook naar NEN 5119 en bijlage A van NPR 5741.

Pulsboring

Verbuisd boorsysteem waarbij het boorteam de grond middels een puls aan een lier uit het boorgat verwijderd. De puls is een korte buis die aan de bovenzijde open is en aan de onderzijde is voorzien van klepmechanisme. Voor het pulsbooren moet voldoende water in het boorgat met steunbuis aanwezig zijn. Het boorteam kan de steunbuis (verbuizing) met behulp van een draaitafel roteren en op en neer bewegen. Wanneer de wandwrijving op de verbuizing te groot wordt, kan het boorteam een nieuwe verbuizing met een kleinere diameter aanbrengen, het zogenoemde vertoeren. Algemeen beschikbare steunbuisdiameters variëren van 600 mm tot 170 mm, maximale diepte in meerdere toeren ongeveer 150 meter. Met de pulsboormethode kan het boorteam een nauwkeurige boorbeschrijving verkrijgen en diepte en dikte van scheidende lagen nauwkeurig bepalen. De grondmonsters zijn geroerd. De steunbuis geeft tevens de mogelijkheid tot het steken van ongestoorde kernen en het plaatsen van peilbuizen.

Sputboring (ongecontroleerd)

Het toepassen van deze boortechniek is niet toegestaan bij de uitvoering van mechanische boringen die binnen de reikwijdte van dit certificatieschema vallen. Het boorteam spuit door een waterstraal met een slang of een spuitlans het bodemmateriaal vóór de spuitkop los en het losgespoten materiaal komt door de waterdruk via het boorgat naar het maaiveld. De spuitboortechniek is een ongecontroleerde boring, waarbij de vorm van het boorgat niet gewaarborgd is en waarbij, als gevolg van vermenging van de grond, monsterneming niet mogelijk is en niet altijd bodemlagen onderscheiden kunnen worden.

Spoelboring (straightflush)

Een roterend onverbuisd boorsysteem, waarbij de overdruk van de boorvloeistof in het boorgat het boorgat in stand houdt. Het boorteam boort de grond gecontroleerd los door de boorbeitel (geen spuitlans of slang zoals bij spuiten) aan de onderzijde van de holle boorstangen. Het boorteam pompt de boorvloeistof via de holle boorstangen naar beneden en het losgeboorde materiaal wordt door de vloeistofstroom omhoog getransporteerd in de ruimte tussen de boorgatwand en de boorstangen. Voor hergebruik van de boorvloeistof kan het boorteam het losgeboorde materiaal verwijderen in bezinkbakken of met behulp van een ontzandingsinstallatie. Om het waterverlies in goeddoorlatende lagen te beperken kan het boorteam aan de boorvloeistof toeslagstoffen toevoegen. De boorgatdiameter wordt beperkt door de benodigde opwaartse stroomsnelheid van de boorvloeistof in het boorgat; deze snelheid moet voldoende zijn om het losgeboorde materiaal naar maaiveld te transporteren. Bij de gebruikelijke boorstangen met diameter van 60 - 140 mm bedraagt de maximale boorgatdiameter ongeveer 100 - 350 mm. Maximale boordiepte > 500 meter.

De monsterneming van het opgeboorde materiaal vindt plaats uit de circulerende boorvloeistof. Het betreffen geroerde monsters. Door de relatief lage snelheden van de boorvloeistof in het boorgat is het opgeboorde materiaal lang onderweg en vindt aanzienlijke uitzakking van grove fracties plaats. De monsterneming bij spoelboren is dan ook onvoldoende nauwkeurig om te kunnen dienen voor een boorbeschrijving. Diepte en dikte van scheidende lagen kunnen slechts globaal bepaald worden. Het maken van een boorbe-

schrijving op < 50 cm nauwkeurig is weliswaar mogelijk, maar het boorbedrijf moet aantonen dat het dit kan realiseren en dat het afsluitende lagen met een nauwkeurigheid < 50 cm kan terugplaatsen.

Zuigboring met of zonder luchtlift (reverse-circulation)

Roterend onverbuisd boorsysteem, waarbij de overdruk van de boorvloeistof in het boorgat het boorgat in stand houdt. Het boorteam boort de grond los door de boorbeitel aan de onderzijde van de holle boorstangen. In tegenstelling tot het spoelboren pompt het boorteam de boorvloeistof via de holle boorstangen omhoog met een zelfaanzuigende pomp of door te luchtliften in de boorstangen. Het losgeboorde materiaal wordt door de vloeistofstroom in de boorstangen met hoge snelheid omhoog getransporteerd. Voor hergebruik van de boorvloeistof kan het boorteam het losgeboorde materiaal verwijderen in bezinkbakken of met behulp van een ontzandingsinstallatie. Om het waterverlies in goeddoordlatende lagen te beperken kan het boorteam aan de boorvloeistof toeslagstoffen toevoegen. Bij de gebruikelijke boorstangen met een diameter van 125 - 150 mm bedraagt de maximale boorgatdiameter ongeveer 1.200 à 1.500 mm. Maximale diepte bij zuigboren ongeveer 100 meter, maximale diepte bij luchtliften > 500 meter. De monsterneming van het opgeboorde materiaal vindt plaats uit de circulerende boorvloeistof. Het betreffen geroerde monsters. Door de hoge snelheid van de boorvloeistof in de boorstangen komt het opgeboorde materiaal met slechts geringe vertraging aan maaiveld zodat een redelijk goede monsterneming mogelijk is. Het boorteam kan diepte en dikte van scheidende lagen vrij nauwkeurig bepalen. Het maken van een boorbeschrijving op < 50 cm nauwkeurig is mogelijk, maar het boorbedrijf moet aantonen dat het dit kan realiseren en dat het afsluitende lagen met een nauwkeurigheid < 50 cm kan terugplaatsen. Bij zuigboringen kan het boorteam boren met een open boorbeitel, waardoor tijdens het boorproces de mogelijkheid bestaat ongeroerde monsters te steken zonder de boorstangen te verwijderen uit het boorgat.

Counterflushboring

Roterend verbuisd boorsysteem met dubbelwandige boorbuizen voor boringen van 150 mm diameter en maximaal 80 meter diepte. De roterende buitenboorbuis steunt het boorgat. Het boorteam pompt het werkwater onder druk in de annulaire ruimte tussen de binnen- en buitenboorbuis naar beneden, waar het in de boorkop de binnenbuis in spuit en boorgruis en de boorkern naar het maaiveld transporteert. Los geboord materiaal bezinkt in bezinkbakken. Door de beperkte hoeveelheid werkwater die volledig wordt opgevangen en de grote vrije doorlaat van de boorkop is de monsterneming zeer volledig. Diepte en dikte van scheidende lagen kunnen vrij nauwkeurig bepaald worden. Het maken van een boorbeschrijving op < 50 cm nauwkeurig is mogelijk, maar het boorbedrijf moet aantonen dat het dit kan realiseren en dat het afsluitende lagen met een nauwkeurigheid < 50 cm kan terugplaatsen. Doordat het boorgat niet wordt gesteund door wateroverdruk valt dit boringstype in dezelfde groep als de pulsbooring.

Avegaarboring

Met een avegaarboor, die bestaat uit een zware stang omwonden door een brede spiraal, kan het boorteam in cohesieve gronden en in zanden boven en onder de grondwaterspiegel boren tot ongeveer 30 meter diepte. Tijdens het boorproces vijzelt de boor grond omhoog. In het algemeen is het moeilijk tijdens het avegaarboren om een goede indruk van de bodemopbouw te verkrijgen. Het boorteam kan diepte en dikte van scheidende lagen niet goed bepalen, tenzij het ondiepe boringen van < 5 m -mv niet onder de grondwaterspiegel betreft. In principe resteert na het trekken van de avegaar een open boorgat dat verder kan worden afgewerkt.

Holle avegaarboring

De centrale stang is hol en aan de onderzijde voorzien van een losse punt, die al of niet uitneembaar is. De holle buis geeft de mogelijkheid tot het steken van ongestoorde ker-
nen of het plaatsen van een peilbuis.

De holle avegaar verdringt en vermengt de grond sterk, waardoor het boorteam geen goede indruk van de bodemopbouw kan verkrijgen. Het boorteam kan diepte en dikte van scheidende lagen alleen goed bepalen als het gebruik maakt van een continue steekmonsterneming via de holle buis of wanneer men vóór de holle avegaarbuis uit monsters steekt.

Kernboring

Roterend verbuisd boorsysteem met een losse stilstaande kernvangbuis, waarin de boor-
kern (monster) wordt opgevangen. Kernboringen worden in het algemeen gebruikt voor
boringen met een beperkte diameter (maximaal 150 mm) in harde (geconsolideerde)
formaties met continue monsterneming. Monsters worden uitgenomen met een wire-line
systeem. Het boorsysteem gebruikt een beperkte hoeveelheid werkwater voor het afvoe-
ren van de losgeboorde bodem door de buitenboorbuis voorzien van een boorkroon. Het
werkwater wordt niet opgevangen. Geschikt tot zeer grote diepte, > 500 meter. Het
boorteam kan diepte en dikte van scheidende lagen nauwkeurig bepalen en binnen een
harde formatie niet poreuze gesteentes (scheidende lagen) onderscheiden van verkarstte
of poreuze gesteentes (watervoerende lagen).

Dit boringstype komt wat de afvoer van de losgeboorde bodem betreft in principe overeen
met spoelboren. Er is dus sprake van een boortechniek met wateroverdruk. Als het boor-
team de kernboring uitvoert binnen een verdringende casing is sprake van een verdrin-
gend verbuisd boorsysteem en is de kernboring een monsternemingstechniek.

Wegdrukbare systemen

Wegdrukbare systemen worden doorgaans met behulp van een hydraulische pers en een
zwaar voertuig in de grond gedrukt. Het gewicht van het voertuig levert hierbij de reac-
tiekraft. Met wegdrukbaar systemen is, afhankelijk van de grondslag, een diepte tot
100 meter minus maaiveld te halen. Bij deze methode wordt doorgaans geen werkwater
gebruikt. Het bepalen van diepte en dikte van scheidende lagen vereist een continue
monsterneming.

Slagboring

Bij slagboringen brengt het boorteam middels slagen op de boorstang de boorstang in
de bodem, waarbij de grond verdrongen wordt. Bij slagboringen zijn systemen be-
schikbaar waarbij gebruik gemaakt wordt van een valgewicht, waarbij enkele slagen
per minuut worden gehaald. Bij andere systemen wordt gebruik gemaakt van een
pneumatisch mechanisme, waarbij enkele slagen per seconde worden gehaald. Bij de-
ze methode wordt geen werkwater gebruikt. Het bepalen van diepte en dikte van
scheidende lagen vereist een continue monsterneming.

Sonische boring

Verbuisd boorsysteem, waarbij het boorteam de boorstangen door hoogfrequentie tril-
lingen in de grond brengt. De trillingen fluidiseren de bodem rond de boorpunt, waar-
door de inbrengweerstand sterk vermindert. Op basis van dit boorprincipe kan met re-
latief lichte boorstellingen met kleine diameter (circa 90 mm) tot ongeveer 30 à 40
meter diepte worden geboord. Er wordt geen werkwater gebruikt.

Roterend sonische boring

Er zijn ook grotere boorstellingen met een sonische boorkop die de boorstangen door

hoogfrequentietrillingen en gelijktijdige rotatie de grond inbrengen. Hierbij is de meest gangbare boordiameter 150 mm. Met deze diameter kan tot een diepte van 100 à 150 meter worden geboord. Het boorteam boort met een open boorkroon onder gelijktijdig spoelen met een beperkte hoeveelheid werkwater onder hoge druk. In het algemeen is de watertoevoer zo gering dat geen materiaaltransport naar maaiveld optreedt.

Bij dit boringsysteem kan het boorteam ongeroerde monsters opboren met een kleinere casing, voorzien van een kernvangbuis. De ongeroerde monsters zijn, bij continue monsterneming, zeer geschikt voor het bepalen van diepte en dikte van scheidende lagen. Onder meer dit maakt dit boringstype geschikt voor inzet bij veldwerk voor milieuhygiënisch bodemonderzoek.

Tabel 1 in NPR 5741:2009 geeft een overzicht van de technische mogelijkheden die praktisch gezien gelden voor de verschillende boormethodes.

Bijlage 3 Toelichting op eisen uit paragraaf 5.1 (informatief)

Deze bijlage licht de achtergrond bij diverse eisen uit paragraaf 5.1 toe.

Vorbereiding

Zaken die men moet kennen voor aanvang:

- **Doel van de boring:**
Voor welk toepassingsgebied wordt de boring uitgevoerd?
- **Levensduur:**
Gewenste levensduur van de aan te leggen installatie.
- **Ontwerp:**
Diepte, diameter, debiet, aantal filters, filterstelling, materiaalkeuze, levensduur.
- **Verontreinigingen:**
Zijn er onderzoeken uitgevoerd? Is het een van bodemverontreiniging verdachte locatie? Zo ja, welke verontreinigingen worden verwacht en in welke mate?
- **Lokale bodemomstandigheden:**
Verwachte bodemopbouw, boorstaten van boringen in de omgeving, geohydrologische beschrijvingen, REGIS informatie, informatie uit het landelijk geohydrologisch model.
- **Lokale hydrologie:**
Grondwaterstroming, stijghoogtes in de verschillende te doorboren watervoerende pakketten, natuurlijke grondwaterkwaliteit (zoet-zout, oxisch-gereduceerd etcetera).
- **Kabels en leidingen:**
Welke gegevens zijn bekend van bestaande kabels en leidingen? Welke werkzaamheden moeten nog worden uitgevoerd? Denk aan KLIC of voorgraven.
- **Vergunningen:**
Welke vergunningen moeten nog aangevraagd worden en wie heeft de overige vergunningen? Welke lokale vergunningen zijn voor het betreffende werk van belang? Welke eisen worden gesteld in de betreffende vergunningen?

Vergunningen algemeen

Wat de vergunningen betreft is het van belang om onderscheid te maken tussen zaken die nodig zijn voor de realisatie van bronnen en boorgaten en zaken voor het in gebruik nemen van de boringen of boorgaten. In het algemeen zal de opdrachtgever de vergunningen aanvragen. Het is de taak van het boorbedrijf als uitvoerende partij om te controleren in hoeverre de in dit hoofdstuk genoemde vergunningen daadwerkelijk aanwezig en in orde zijn.

Vergunningen ten behoeve van de realisatie van de mechanische boring Boren in Milieubeschermingsgebieden

Ter bescherming van het milieu, waartoe de bescherming van de bodem moet worden gerekend, stellen Provinciale Staten een verordening vast: de Provinciale Milieuverordening (PMV). Deze provinciale plicht volgt uit artikel 1.2 van de Wet Milieubeheer. De PMV bevat Regels ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater met het oog op de waterwinning in bij de verordening aangewezen gebieden (zogenaamde grondwaterbeschermingsgebieden).

Voor alle provincies geldt dat activiteiten als boringen in waterwingebieden niet zijn toegestaan. Hiervoor kan dan ook geen ontheffing worden aangevraagd. Per provincie verschilt het beschermingsniveau in de grondwaterbeschermingsgebieden en in de boringsvrije zones. Het boorbedrijf moet daarom op projectniveau altijd navraag doen bij de be-

treffende provincie of, en onder welke voorwaarden, het boren in een grondwaterbeschermingsgebied of een boringsvrije zone is toegestaan.

Lozingen van vrijkomend grondwater

Bij het ontwikkelen en het onderhoud van de bronnen komt grondwater vrij. Dit grondwater moet worden afgevoerd. Per project kan de wijze waarop dit gebeurt verschillen, afhankelijk van de (grond)waterkwaliteit, aanwezigheid van oppervlaktewater of riool, eisen gesteld door bevoegd gezag, etcetera. Als het grondwater wordt geloosd op het riool of het oppervlaktewater is een vergunning of melding noodzakelijk.

Lozen op oppervlaktewater: Waterwet

De Waterwet heeft onder meer als doel het bestrijden en het voorkomen van verontreiniging van oppervlaktewateren met het oog op de verschillende functies die deze wateren in onze samenleving vervullen. Het in het oppervlaktewater brengen van afvalstoffen, verontreinigde of schadelijke stoffen, in welke vorm dan ook, vereist een ontheffing of vergunning in het kader van de Waterwet. Er zijn twee overheidsinstanties belast met de uitvoering van dit onderdeel van de Waterwet. Dit zijn het Rijk voor de rijkswateren en de waterschappen voor de regionale wateren. De proceduretijd voor een Waterwetvergunning is vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht en bedraagt maximaal 7,5 maanden. De waterbeheerder heeft een grens voor het lozingengebied ingesteld, waarboven de lozing vergunningplichtig is. Ligt de lozing onder die grens dan is een meldingsplicht van kracht. Dit moet altijd voorafgaand aan de werkzaamheden met de waterbeheerder worden overlegd.

Lozen op riool: Wm

Voor warmte- en koude-opslagsystemen geldt dat bij lozing van grondwater op het riool een ontheffing of een vergunning moet worden aangevraagd in het kader van de Wet Milieubeheer. Het bevoegd gezag is de gemeente. Het te lozen grondwater wordt namelijk gezien als bedrijfsafvalwater. In toenemende mate vraagt dit aspect aandacht, omdat gemeenten strakker handhaven en de milieueisen aanscherpen.

Aanleg in openbare ruimte

Voor de aanleg van bronnen en leidingen buiten de eigen perceelgrenzen is toestemming nodig van het bevoegde gezag. Voor het opbreken van de openbare straat is een opbrekvergunning in het kader van de Algemene Plaatselijke Verordening (soms Algemene Politieverordening) nodig. Ook voor het leggen van leidingen en bronnen in gemeentegrond is een dergelijke vergunning nodig. Voor het plaatsen van bronnen in gemeentegrond is het in veel gemeenten mogelijk om ontheffing te krijgen. Betreft het Rijksground dan is een vergunning Wet Beheer Waterstaatswerken van Rijkswaterstaat nodig. Ook voor het werken nabij dijken en watergangen gelden vergunningseisen. Bevoegd gezag is dan Rijkswaterstaat of een Waterschap.

Afvoeren grond

Af te voeren grond moet worden onderzocht op verontreinigende stoffen volgens de daarover in het Besluit bodemkwaliteit opgenomen regels. Deze regels laten toe om in sommige gevallen en onder bepaalde voorwaarden de grond af te voeren en af te zetten met minder intensief grondonderzoek. Dit geldt vaak voor de afzet bij grondbanken.

Vergunningen voor het gebruik van de boorgaten of bronnen

Waterwet

De Waterwet reguleert onder meer de verdeling van grondwater met het oog op een optimaal gebruik door de verschillende daaraan verbonden belangen. De wet is een zoge-

naamde raamwet: het geeft hoofdpunten en handvaten voor uitwerking in provinciale regelingen of via een Algemene Maatregel van Bestuur. De Waterwet geeft de mogelijkheid om een evenwichtige afweging te maken tussen alle bij het grondwaterbeheer betrokken belangen: de drinkwatervoorziening, land- en tuinbouw, industrie en energieopslag. De wet weegt de noodzaak om te onttrekken af tegen de optredende effecten op de omgeving.

Volgens de Waterwet is het verboden om grondwater te onttrekken, tenzij daarvoor door Gedeputeerde Staten vergunning is verleend. In principe is elke onttrekking groter dan 10 m³/uur vergunningplichtig. In enkele provincies is het infiltreren altijd vergunningsplichtig conform de Waterwet. Hierdoor zijn systemen die minder dan 10 m³/uur onttrekken, maar ook infiltreren, denk aan warmte- en koude-opslag systemen, toch vergunningsplichtig in die provincies.

Wet bodembescherming (Wbb)

De bescherming en sanering van de bodem is geregeld in de Wet bodembescherming. Deze wet bevat voorwaarden die kunnen worden verbonden aan het verrichten van handelingen in de bodem. De Wbb kent geen vergunningplicht. De voorwaarden ter bescherming van de bodem worden voor het grootste gedeelte uitgewerkt in algemeen (landelijk) werkende regels, met een vergunningvrijstelling. In de meeste gevallen is de gemeente het bevoegd gezag. Bij het boren van bronnen moet de zogenaamde Zorgplicht, vastgelegd in artikel 13, in acht worden genomen.

Deze zorgplicht houdt in dat een ieder die handelingen op of in de bodem verricht, gehouden is zorgvuldig te zijn en accuraat op te treden. Wanneer door onzorgvuldig handelen, of anderszins schade aan de bodem wordt toegebracht, kan op basis van de zorgplicht met bestuursrecht (dwangsom en bestuursdwang), en/of via het strafrecht worden opgetreden. Een en ander betekent dat daarvoor geen specifieke norm behoeft te worden overtreden (vangnetkarakter van de zorgplicht).

Onder bepaalde omstandigheden is in enkele provincies ook een ontheffing in het kader van het Lozingenbesluit Bodembescherming nodig, te weten:

- bij recirculatie energieopslagsystemen, waarbij de infiltratiebron benedenstrooms is geplaatst. Hierdoor stroomt energie gedeeltelijk af, zodat geen sprake zou zijn van een opslag maar van een lozing;
- bij energieopslagsystemen met een warmteoverschot in de bodem (energetische onbalans). Omdat het warmteoverschot niet wordt benut zou hier ook sprake zijn van een warmtelozing;
- bij het retourneren of infiltreren van onttrokken grondwater bij saneringen of bij het injecteren van stoffen in de bodem.

Bijlage 4 Eisen aan afdichting om het mengen van grondwater van verschillende kwaliteit te voorkomen

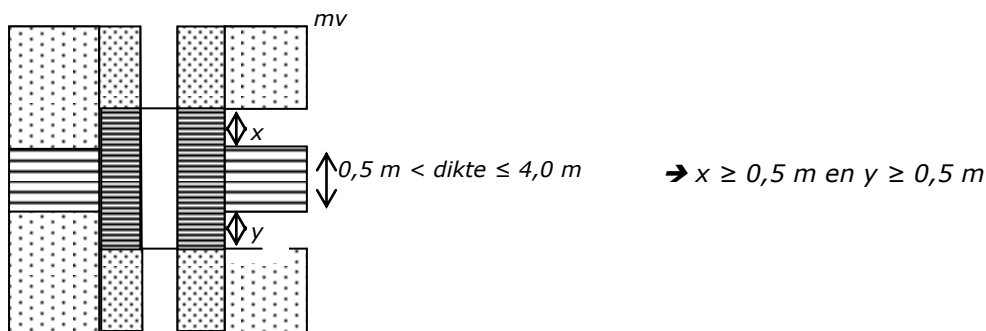
Deze bijlage brengt de eisen hierover uit paragraaf 7.1.1 in beeld. In het geval van verschillen tussen de tekst in paragraaf 7.1.1 en deze bijlage is de tekst in paragraaf 7.1.1 leidend.

Legenda

de figuren zijn niet op schaal
 z = einddiepte boring

Figuur 1 Dikte scheidende laag tussen 0,5 en 4,0 meter

Figuur 2 Dikte scheidende laag $\geq 4,0$ meter

